

Комисија за хартије
од вриједности РС

Бањалучка берза
хартија од вриједности

СТАНДАРДИ КОРПОРАТИВНОГ УПРАВЉАЊА

Партнер:

Подржано од:

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Economic Affairs FDEA
State Secretariat for Economic Affairs SECO

**СТАНДАРДИ
КОРПОРАТИВНОГ
УПРАВЉАЊА**

Бања Лука, 2011.

На основу члана 309. Закона о привредним друштвима (“Службени гласник РС”, број 127/08, 58/09 и 100/11) и члана 260. став 1. тачка 1. Закона о тржишту хартија од вриједности (“Службени гласник РС” број 92/06 и 34/09), Комисија за хартије од вриједности Републике Српске, доноси:

СТАНДАРДЕ КОРПОРАТИВНОГ УПРАВЉАЊА

Увод

Стандардима корпоративног управљања детаљније се утврђују механизми функционисања и заштите интереса у међусобним односима различитих носилаца интереса (заинтересованих страна) у акционарском друштву.

Носиоци интереса у акционарском друштву су лица која преузимају одређене директне или индиректне ризике у односу на друштво и у вези са друштвом. Осим постојећих и потенцијалних акционара, у носиоце интереса према друштву убрајају се запослени, купци, добављачи, кредитори, повјериоци, управни и надзорни органи друштва, локална заједница и органи државне власти.

Стандарди корпоративног управљања (у даљем тексту: Стандарди) утврђени су на бази сљедећих принципа корпоративног управљања усвојених од стране Организације за економску сарадњу и развој (*Organization for economic co-operation and development - OECD*):

1. Осигуравање основа за ефикасну примјену принципа управљања акционарским друштвима
2. Права акционара и кључне власничке функције
3. Равноправан третман акционара
4. Улога заинтересованих страна – носилаца интереса у управљању акционарским друштвима
5. Објављивање и јавност информација
6. Улога и одговорности одбора.

Стандарди садрже препоруке и сугестије, као и одредбе које су обавезујуће, јер произилазе и позитивних прописа за одређену област. Ови Стандарди намијењени су превасходно акционарским друштвима чијим се акцијама тргује на берзи или другом уређеном јавном тржишту.

Препоруке и сугестије у тексту Стандарда наведене су уз употребу ријечи “**треба**” и “**може**”. Акционарска друштва нису обавезна да их примјењују али су у том случају обавезна да објаве образложење због чега то не чине, у складу са начелом „ПОСТУПИ ИЛИ ОБЈАСНИ“.

Ово омогућава акционарским друштвима да прилагоде своје кодексе специфичностима индустрије којој припадају или да их непосредно примјењују. Остали дијелови Стандарда садрже одредбе које су акционарска друштва обавезна да примјењују у складу са позитивним прописима.

Поштовањем стандарда корпоративног управљања побољшава се конкурентна способност друштва, остварују се повољнији услови за инвестициону активност, те омогућава ефикасније функционисање финансијских тржишта.

Ови Стандарди, као скуп правила и начела, имају за циљ унапређење корпоративних односа између заинтересованих страна који произилазе из важећих законских прописа и међународно прихваћених начела и искустава најбољих пракси корпоративног управљања, како би се добрим и одговорним управљањем и надзирањем пословних и управљачких функција акционарским друштвима олакшао приступ капиталу уз ниже трошкове, јер су јасно дефинисане процедуре корпоративног управљања, засноване на општеприхваћеним међународним стандардима, један од основних критеријума за доношење одлуке о инвестирању.

Основна начела Стандарда су: транспарентност пословања, јасно разрађене процедуре за рад органа који доносе важне одлуке, избјегавање сукоба интереса, ефикасна унутрашња контрола и ефикасан систем одговорности.

Под појмом „одбор“ у смислу ових Стандарда сматрају се, зависно од система управљања, управни одбор као орган акционарског друштва чији су органи скупштина и управни одбор и надзорни одбор, као орган акционарског друштва чији су органи скупштина, надзорни одбор и управа.

Под појмом „управа“ у смислу ових Стандарда сматрају се, зависно од система управљања привредним друштвом, директор и извршни директори, код акционарских друштава која имају управни одбор, односно управа, код друштава која имају надзорни одбор и управу.

I ПРАВА АКЦИОНАРА

1. Акционари, имају право на управљање акционарским друштвом учешћем и гласањем на скупштини акционара, право на правовремено и редовно добијање релевантних информација о акционарском друштву, укључујући и право приступа правним актима и другим документима и информацијама друштва, право пречег стицања нових акција, право на дио добити акционарског друштва, право слободног располагања акцијама, право на сигурну и брзу регистрацију власништва у акциона-

рском друштву, право да бирају и смјењују чланове управног/надзорног одбора и да буду бирани у управни/надзорни одбор, право на несагласност и откуп акција од стране друштва, право на подношење тужбе, те право на дио ликвидационог вишка.

2. Акционари, власници приоритетних (повлашћених) акција, имају предност у односу на акционаре који су власници обичних (редовних) акција у погледу првенства исплате дивиденде и првенства наплате приликом ликвидације друштва, а право гласа имају само о питањима која захтијевају групно гласање акционара те класе, у случају када се повлашћена (приоритетна) акција претвара у обичну (редовну), те у случају да дивиденда по приоритетним (повлашћеним) акцијама није исплаћена (док се та дивиденда не исплати), а у складу са одлуком о емисији приоритетних (повлашћених) акција.
3. Друштво треба да охрабри и подржи своје акционаре да активно и одговорно користе своја права.

Стандард 1 – Право на управљање акционарским друштвом

- 1.1. Акционари, власници обичних (редовних) акција имају право да учествују у управљању друштвом сразмјерно учешћу у основном капиталу.
- 1.2. Акционари остварују право на управљање акционарским друштвом учешћем у раду скупштине акционара, а на основу извјештаја о акционарима друштва, евидентираним у Централном регистру хартија од вриједности, на десети дан прије дана одржавања сједнице скупштине акционара, а тај дан се објављује у позиву за сједницу скупштине акционара.
- 1.3. Сваки акционар, без обзира на врсту и класу акција које посједује, има право да лично или посредством пуномоћника учествује у раду скупштине акционара, да учествује у расправи, да подноси приједлоге, поставља питања и на њих добија одговоре.
- 1.4. Свака обична акција акционарског друштва даје акционару право гласа у скупштини друштва, тако да једна акција увијек даје право на један глас.
- 1.5. Управни/надзорни одбор акционарског друштва је обавезан да најмање једном годишње сазове скупштину акционара (годишња скупштина).

- 1.6. Скупштина акционара сазива се и одржава једном годишње (годишња скупштина) најкасније у року шест мјесеци након завршетка пословне године.
- 1.7. Управни/надзорни одбор акционарског друштва обавезан је да без одгађања сазове скупштину акционара и предложи мјере у циљу заштите интереса повјерилаца, акционара и акционарског друштва, ако се приликом израде финансијских извјештаја или у другим случајевима, утврди да акционарско друштво послује са губитком.
- 1.8. Поред годишње скупштине акционара, која је обавезна, управни/надзорни одбор друштва може у току године сазвати више сједница овог органа, када сматра да је то у најбољем интересу друштва или на захтјев најмање 1/3 чланова управног/надзорног одбора или било ког другог лица, које је овлашћено оснивачким актом, ликвидатора друштва (ако је друштво у ликвидацији) и на писани захтјев акционара са најмање 10% акција са правом гласа. Свака скупштина акционара коју друштво одржава у току године, осим годишње, обухваћена је појмом „ванредна скупштина“.
- 1.9. Управни/надзорни одбор друштва дужан је да одлучи о захтјеву за сазивање ванредне скупштине из претходне препоруке најкасније у року од десет дана од дана пријема захтјева и да о томе обавијести подносиоца захтјева најкасније у року од седам дана од дана доношења одлуке.
- 1.10. Одлука којом се одбија захтјев подносиоца мора да садржи разлоге одбијања.
- 1.11. Скупштина акционарског друштва надлежна је да одлучује о: измјенама оснивачког акта, односно статута, статусним промјенама, промјени правне форме у другу форму привредног друштва, престанку друштва, стицању и располагању имовином велике вриједности, распојели добити и покрићу губитка, усвајању финансијских извјештаја, извјештаја управног/надзорног одбора и независног ревизора у вези са финансијским извјештајима, политици накнада и накнадама члановима управног/надзорног одбора друштва, избору и разрјешењу чланова управног/надзорног одбора, интерног ревизора, независног ревизора и одбора за ревизију, издацима по основу награђивања директора друштва или чланова управног/надзорног одбора издавањем акција, вараната и других финансијских и нефинансијских давања и о другим питањима од материјалног значаја за функционисање друштва.
- 1.12. Скупштина акционара сазива се упућивањем писаног позива за сједницу скупштине акционара сваком акционару најкасније 30 дана и најраније 60 дана прије дана одржавања сједнице годишње скупшти-

не, а ако се ради о ванредној скупштини, писани позив се доставља најкасније 15 и најраније 30 дана прије одржавања скупштине акционара. Писани позив доставља се поштом или електронском поштом, ако је акционар дао писану сагласност за обавјештавање електронском поштом.

- 1.13. Друштво може уредити својим оснивачким актом или статутом да се умјесто упућивања појединачног писаног позива сваком акционару, позив за сједницу скупштине акционара објављује без прекида на интернет страници друштва, на интернет страници берзе, током времена који претходи одржавању скупштине и у најмање два дневна листа који се дистрибуирају на територији Републике Српске, најмање 30 дана и највише 60 дана прије одржавања, ако се ради о годишњој скупштини, односно најмање 15 и највише 30 дана прије одржавања, ако се ради о ванредној скупштини акционара.
- 1.14. Обавјештење из претходне препоруке обавезно садржи вријеме и мјесто одржавања, приједлог дневног реда сједнице скупштине с назнаком питања о којима се гласа на скупштини и приједлоге одлука о којима се одлучује на тој сједници. У обавјештењу треба да се наведе да су у сједишту друштва у редовном радном времену, сваком акционару који то захтијева, обезбијеђена копија финансијског извјештаја са извјештајем независног ревизора, извјештај управног/надзорног одбора о пословању друштва, текст било ког уговора или другог правног посла предложеног за одобрење, као и друга акта у складу са оснивачким актом, односно статутом друштва и законом.
- 1.15. Годишња скупштина одржава се на дан и у вријеме утврђено оснивачким актом, односно одлуком управног/надзорног одбора.
- 1.16. Скупштина акционара одржава се у сједишту друштва, ако оснивачким актом акционарског друштва није друкчије одређено.
- 1.17. Уз писани позив за сазивање скупштине акционара, за сваку тачку дневног реда о којој скупштина одлучује, друштво доставља приједлог одлуке. На сједници скупштине акционара може се одлучивати само о тачкама дневног реда које су ваљано објављене и уврштене у дневни ред, а може се расправљати и о другим питањима.
- 1.18. Приједлог тачке дневног реда треба да садржи и назнаку правног основа за доношење одлуке и назнаку прописане већине за доношење предложене одлуке.
- 1.19. Ако је одлука на основу које настају права на несагласност предмет гласања на скупштини акционара, позив за сједницу и гласање мора

садржавати обавјештење да акционари имају или могу да имају таква права и упућивање на та права.

- 1.20. Приједлози одлука и други материјали о којима ће акционари гласати требају да буду бесплатно расположиви, на интернет страници друштва и берзе.
- 1.21. Ако скупштина одлучује о измени оснивачког акта, односно статута, у објављеном дневном реду назначује се мјесто гдје се налази текст одлуке о измени оснивачког акта, односно статута који се мијења.
- 1.22. Акционар или акционари који имају најмање 10 % акција са правом гласа за избор управног/надзорног одбора друштва могу предложити или захтијевати да се највише два нова питања укључе у дневни ред скупштине. Овај приједлог се доставља у писаној форми управном/надзорном одбору у сједиште друштва, у року од седам дана од дана објаве годишњег сазива сједнице скупштине, односно у року од пет дана од дана објаве сазива ванредне скупштине. Приједлог за допуну дневног реда мора да садржи разлоге за давање приједлога, укључујући и приједлог одлуке као и имена акционара који дају приједлог и број гласова којим располажу.
- 1.23. Чланови управног/надзорног одбора треба да размотре приједлог за уврштење нове тачке у дневни ред у предвиђеном року, те да одлуку о евентуалном одбијању приједлога акционара образложе. Чланови управног/надзорног одбора могу да одбију приједлог за уврштење тачке дневног реда само ако за то постоје процедурални разлози (нпр. недостатак писане форме, непоштовање законског рока у којем се уврштење нове тачке може захтијевати, неиспуњавање услова у погледу броја гласова који посједују акционари који захтијевају уврштење нове тачке у дневни ред или уколико тачка чије се уврштење захтијева није у дјелокругу скупштине акционара). О својој одлуци по приједлогу акционара за допуну дневног реда, управни/надзорни одбор друштва треба да писмено обавијести предлагаче најкасније у року од 72 часа од дана пријема захтјева. Ако управни/надзорни одбор пропусти да о приједлогу акционара за допуну дневног реда одлучи у наведеном року, било који акционар који је допуну предложио може у року од 48 часова захтијевати да о том захтјеву одлучи надлежни суд у ванпарничном поступку.
- 1.24. Већином гласова присутних на самој сједници скупштине акционара може се допуњавати дневни ред, осим по питањима која захтијевају доношење одлука.
- 1.25. Акционар не би требао да гласа у скупштини кад се одлучује: о ослобађању или смањењу обавеза и одговорности тог акционара и са

њим повезаних лица; о признавању погодности акционара на рачун акционарског друштва; о утврђивању захтијева које друштво има у односу на тог акционара; о покретању или одустајању од спора против њега и са њим повезаних лица, одобравању послова у којима постоји сукоб интереса између њега и/или са њим повезаних лица и друштва, искључењу права прече куповине у поступку емисије акција у приватној понуди у којој је он и/или са њим повезано лице одређено као унапријед познати купац, оснивању и повезивању са другим правним лицем у којем он и/или са њим повезано лице има власнички удио већи од 5% у основном капиталу и у исплати дивиденде за запослене и чланове управног одбора у случају да то лице и/или са њим повезано лице има тај статус у том друштву, те у другим случајевима кад тај акционар има интерес противан интересу друштва (клаузула конфликтности интереса).

- 1.26. О раду скупштине води се записник који обавезно садржи: мјесто и дан одржавања скупштине, констатацију на који начин и када је скупштина сазвана, предложени и усвојени дневни ред, име и презиме записничара, предједавајућег и чланова комисије за гласање, кворум, списак присутних акционара на скупштини са бројем акција / гласова којим располажу, резултате гласања (“за”, “против” и “уздржан од гласања”) за сваку одлуку по појединачним тачкама дневног реда кратак садржај дискусије, као и листу донесених одлука на скупштини акционара. Саставни дио записника са сједнице скупштине акционара је списак учесника, докази о прописном сазивању, констатација предједника скупштине о доношењу одлуке, издвојена мишљења и разлоге за такво поступање појединих акционара, као и имена акционара која су гласала „против“ или су били „уздржани од гласања“.
- 1.27. Записник са сједнице скупштине акционара сачињава се и потписује најкасније у року од 15 дана од дана њеног одржавања, а потписују га предједник скупштине, два именована акционара (овјеривачи записника) и записничар.
- 1.28. Записнике са скупштине акционара друштва чије су акције уврштене на службено берзанско тржиште треба да води нотар.
- 1.29. Друштво је обавезно да чува записнике и одлуке скупштине акционара и да их стави на располагање сваком акционару или ранијем акционару за период у коме је био акционар друштва, ради копирања и остваривања права увида и то у радно вријеме друштва у просторијама друштва.
- 1.30. Акционар право гласа остварује лично или посредством једног пуномоћника. Лично гласање подразумијева учествовање у раду скупштине или гласање у писаној форми.

- 1.31. У случају да акционар жели да гласа у писаној форми, управни/надзорни одбор акционарског друштва је обавезан да то акционару, на одговарајући начин, омогући (прихватањем доставе писмена поштом и електронског гласања у одсуству).
- 1.32. Акционар може дати пуномоћ за заступање.
- 1.33. Пуномоћ се може дати пословно способном пунољетном физичком лицу и правном лицу.
- 1.34. Пуномоћ се даје у писаној форми, а може бити овјерена код надлежног органа или овлашћеног лица у друштву.
- 1.35. Примјерак пуномоћи обавезно се доставља у сједиште друштва.
- 1.36. Пуномоћ се може издати за једну или више скупштина, на одређено вријеме или до опозива. Када је пуномоћ дата за једну или више скупштина важи и за поновљену скупштину, без обзира на разлоге понављања.
- 1.37. Пуномоћ за заступање на скупштини акционара треба да садржи нарочито сљедеће податке: податке о властодавцу и пуномоћнику (пуно име и презиме, ЈМБГ и адресу становања), податке о броју, врсти и класи акција за које се даје пуномоћ, границе овлашћења и вријеме трајања пуномоћи. Пуномоћ може да садржи и упутство за гласање.
- 1.38. Удружење акционара може да заступа акционара на скупштини на основу писаног уговора којим му је акционар пренио остварење свих или одређених гласачких права по својим акцијама или на основу прописане овјерене писане пуномоћи.
- 1.39. Лица која заступају акционаре саопштавају акционарима своје приједлоге за остваривање гласачког права по појединим тачкама дневног реда. Ако акционари лицу које их заступа не дају упутства за остваривање гласачког права, то лице ће гласачко право остваривати водећи рачуна о интересу акционара.
- 1.40. У случају да се право гласа остварује посредством пуномоћника, пуномоћник не може бити директор, члан управног или извршног одбора, односно управе, као ни кандидат за чланове ових органа нити повезана лица, с тим да у случају гласања у писаној форми, акционар овлашћује предсједника скупштине да на скупштини у његово име прочита став акционара по свакој тачки дневног реда.
- 1.41. Комисија за гласање обавезна је да верификује идентитет пуномоћника и утврди ваљаност сваке пуномоћи.

Стандард 2 – Право на правовремено и редовно добијање релевантних информација о акционарском друштву

- 2.1. Акционари требају да буду информисани о правилима и процедурама гласања на сједницама скупштине акционара. Примјену овог принципа друштво треба да обезбиједи на начин да је сваком акционару бесплатно доступан статут и пословник о раду скупштине, објавом на интернет страници друштва или на његов захтјев дат на располагање ради увида или копирања, уручен или достављен у току радног времена у просторијама друштва, о трошку акционара.
- 2.2. Акционарима треба да буде обезбијеђена довољна информисаност о свакој тачки дневног реда о којој треба да гласају. У смислу ове препоруке, довољна информисаност подразумијева: тачност, потпуност, правовременост и једноставну доступност информација на основу којих акционари треба да утврде свој став.
- 2.3. У случају постојања акција без гласачких права или са ограниченим гласачким правима, информације о овој чињеници треба да буду јавно објављене од стране друштва, у тренутку сазивања скупштине акционара.
- 2.4. Акционари треба да имају могућност да претходно разматрају све приједлоге одлука о предузимању ванредних послова који би значајно промијенили стање имовине или обавеза акционарског друштва. У том смислу, посебно се објављују информације о продаји, улагању или изнајмљивању имовине друштва, статусним промјенама, планираним повећањима и смањењима основног капитала, те промјенама производног/услужног асортимана.
- 2.5. Прије одржавања редовне скупштине акционара, акционарима треба да буду доступни финансијски извјештај друштва, са мишљењем ревизора, и то најкасније у року од пет дана од дана њихове израде, односно пријема.
- 2.6. Друштво треба да обезбиједи ажурно објављивање свих информација о сукобу интереса за сва лица која су предложена за именовање у управу или у управни/надзорни одбор друштва или су учесници трансакција са друштвом, а нарочито уколико је тај сукоб интереса у вези са одлукама о којима акционари треба да гласају.
- 2.7. Подаци о власничкој структури друштва требају да буду јавни и свакодневно доступни акционарима и потенцијалним инвеститорима.

- 2.8. Након одржане скупштине акционара друштво треба да, што је могуће прије, објави донесене одлуке на скупштини, на својој интернет страници и на интернет страници берзе.

Стандард 3 - Право пречег стицања нових акција

- 3.1. Акционар има право пречег стицања акција из нових емисија акција друштва, сразмјерно номиналној вриједности посједованих акција, на дан пресјека, који не може бити утврђен у року краћем од двадесет дана од дана доношења одлуке о емисији акција.
- 3.2. Рок у којем се може остварити право пречег стицања акција не може бити краћи од 15 дана од дана почетка уписа и уплате предметне емисије.
- 3.3. Акционари са повлашћеним акцијама имају право пречег стицања акција из нових емисија акција исте класе, у складу са одлуком скупштине акционара.
- 3.4. Право пречег стицања може се ограничити или искључити само одлуком скупштине акционара на приједлог управног/надзорног одбора. Управни/надзорни одбор подноси скупштини акционара писани извјештај са навођењем разлога за ограничење или искључење овог права и образложење предложене продајне цијене акција које су предмет емисије.
- 3.5. Одлука скупштине акционара о ограничењу или искључењу права пречег стицања је саставни дио одлуке о повећању капитала.

Стандард 4 – Право на дио добити акционарског друштва

- 4.1. Акционар има право на удио у добити коју скупштина одреди за расподјелу, у акцијама или у новцу сразмјерно номиналној вриједности акција које посједује на дан дивиденде (дан пресјека).
- 4.2. Дан дивиденде (дан пресјека), не може да буде утврђен у року краћем од двадесет дана од дана доношења одлуке о исплати дивиденде.
- 4.3. Одлука скупштине акционара о расподјели добити за дивиденде обавезно садржи: назнаку о томе који акционари имају право на дивиденду (дан дивиденде, односно датум пресјека), начин исплате дивиденде, износ дивиденде у односу на номиналну вриједност акција и рок исплате дивиденде (ако се исплата врши у новцу).
- 4.4. Када донесе одлуку о исплати дивиденде у новцу, друштво треба да успостави и објави јасне процедуре и рокове за ефективно плаћање акционарима. Рок би требао бити разумно кратак - не дужи од 30 дана, а процедура једнака за све.

- 4.5. Дивидендна политика треба да буде саставни дио општих аката друштва који се објављују на интернет страници друштва или су доступни јавности на друге начине, а одлуке скупштине акционара о расподјели дивиденде треба да буду у складу са објављеном дивидендном политиком.

Стандард 5 – Право слободног располагања акцијама

- 5.1. Трансакције на тржишту капитала требају бити обављене на правичан и јаван начин, како би права свих акционара била заштићена.
- 5.2. Право располагања акцијама којима се организовано тргује на берзи, не може се ограничавати, осим у случајевима утврђеним законом.

Стандард 6 – Право на сигурну и брзу регистрацију власништва

- 6.1. Сваком акционару мора бити осигурано право на сигурну и брзу регистрацију власништва у акционарском друштву у року од три дана од дана настале промјене у власништву.
- 6.2. Друштво је обавезно да предузме све потребне радње у циљу брзе и сигурне регистрације власништва по основу емисије хартија од вриједности.

Стандард 7 – Право акционара да бирају и смјењују чланове управног/надзорног одбора и да буду бирани у управни/надзорни одбор

- 7.1. Сваки акционар има право да буде биран у управни/надзорни одбор и да бира чланове управног/надзорног одбора.
- 7.2. Лица која су осуђена за кривична дјела против привреде и службене дужности, као и лица која су повриједила одредбе закона о ограничењима плаћања, за која су наступиле правне посљедице осуде, не могу бити чланови управног/надзорног одбора, док те посљедице трају.
- 7.3. Процес именовања одбора мора бити формалан и јаван.
- 7.4. Оснивачким актом, односно статутом друштва треба омогућити да акционари, који имају мањински удио у друштву, могу да имају члана управног/надзорног одбора (кумулативно гласање).

Стандард 8 – Право на несагласност и откуп акција од стране друштва

- 8.1. У случају да се одлуком скупштине акционара мијењају или умањују, односно на други начин погађају права акционара, несагласни акционар има право да од друштва захтијева откуп својих акција.
- 8.2. Тржишна вриједност акција из претходне препоруке, рачуна се на дан када је донесена предметна одлука друштва на скупштини акционара, не узимајући у обзир било какво очекивано повећање или смањење вриједности као посљедицу те одлуке.
- 8.3. Акционар друштва који намјерава да користи право на тражење откупа акција по основу несагласности по одлукама скупштине, дужан је да прије одлучивања на сједници скупштине акционара упуту друштву писано обавјештење о намјери да користи то право ако се на скупштини донесе предметна одлука.
- 8.4. По пријему захтјева акционара за откуп акција друштва, друштво треба да плати тржишну вриједност акција, најкасније у року од 30 дана од дана пријема захтјева.
- 8.5. Уколико је одлуком суда одређена већа вриједност за исплату несагласном акционару, у односу на вриједност коју је друштво понудило за откуп, тај износ се исплаћује свим несагласним акционарима, при чему је друштво дужно да без одлагања обавијести све несагласне акционаре о томе да је један или више акционара поднијело захтјев за процјену вриједности акција од надлежног суда.
- 8.6. Друштво треба да својим општим актом утврди начин дефинисања тржишне вриједности сопствених акција.

Стандард 9 – Право на подношење тужбе

- 9.1. Акционар има право да поднесе индивидуалну тужбу у своје име против контролног акционара друштва, заступника друштва, чланова управног/надзорног одбора, чланова извршног одбора, односно управе, чланова одбора за ревизију, интерног ревизора друштва, лица која имају уговорна овлашћења да управљају пословима друштва и ликвидационог управника, уколико сматра да су му наведена лица, обављајући наведене дужности у друштву, проузроковала штету.
- 9.2. Акционар који посједује акције у привредном друштву које представљају најмање 5 % основног капитала друштва има право да поднесе тужбу у своје име а за рачун друштва против контролног акционара друштва, заступника друштва, чланова управног/надзорног одбора, чланова извршног одбора, односно управе, чланова одбора за ревизију, интерног ревизора друштва, лица која имају уговорна овлашћења да управљају пословима друштва и ликвидационог управ-

ника, ради накнаде штете проузроковане привредном друштву од тих лица повредом дужности које имају према друштву (деривативна тужба).

- 9.3. Прије подношења тужбе, акционар треба да у писаној форми захтијева од привредног друштва да поднесе исту против лица из претходне препоруке. Захтјев се подноси директору или члановима управног/надзорног одбора или другим лицима која имају овлашћење да поднесу тужбу.
- 9.4. Остварена накнада штете по деривативној тужби припада привредном друштву, а лице које је поднијело тужбу има право на накнаду трошкова.

Стандард 10 – Право на дио ликвидационог вишка

- 10.1. У поступку ликвидације друштва, акционари имају право на дио ликвидационог вишка утврђен у поступку ликвидације друштва, сразмјерно учешћу у основном капиталу друштва.

II РАВНОПРАВАН ТРЕТМАН АКЦИОНАРА

Стандард 11 - Равноправан третман акционара

- 11.1. Друштва треба да осигурају равноправан третман свих акционара.
- 11.2. Акционари с акцијама исте врсте и класе, равноправни су.
- 11.3. О промјени права из власничких хартија од вриједности одлучује скупштина акционара.
- 11.4. Инвеститори требају бити унапријед упознати о свим правима, прије него што купе акције из нове емисије, у складу са проспектом који друштво обавезно припрема.
- 11.5. Трговање акцијама на основу интерних информација и активности с циљем злоупотребе положаја у друштву је забрањено.
- 11.6. Акционарима требају бити истовремено предочени сви ефекти произашли из пословних трансакција или питања која су од утицаја на рад и пословање друштва.
- 11.7. Замјена акција приликом обављања статусних промјена мора бити обављена на начин да не угрожава права акционара, нити та права могу бити дефинисана ван утврђеног замјенског односа акција правног претходника и правног сљедбеника.

III УЛОГА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА – НОСИЛАЦА ИНТЕРЕСА У УПРАВЉАЊУ АКЦИОНАРСКИМ ДРУШТВИМА

Стандард 12 - Улога заинтересованих страна у управљању акционарским друштвима

- 12.1. Друштво треба да, на одговарајуће начине, обезбиједи поштовање и коришћење законских права свих заинтересованих страна за рад друштва.
- 12.2. Друштво треба да на својој интернет страници објави име лица задуженог за контакт са инвеститорима.
- 12.3. Друштво треба да обезбиједи активну сарадњу са свим заинтересованим странама у циљу стварања благостања, радних мјеста и одржавања финансијске стабилности друштва.
- 12.4. Друштво има право на накнаду штете уколико заинтересоване стране, по било ком основу, нанесу штету функционисању друштва.
- 12.5. Акционарска друштва, осим финансијских организација, не могу да учествују у правним пословима чији је предмет давање аванса, кредита или зајма, односно обезбјеђење аванса, кредита или зајма од стране друштва ради стицања акција тог друштва.
- 12.6. У односима са другим заинтересованим странама за рад акционарског друштва, друштво треба да извршава своје обавезе прецизно и на разуман начин, што ће обезбиједити дугорочни просперитет друштва и његових акционара.
- 12.7. Када се доносе одлуке по одређеним питањима, друштво треба да узме у обзир све интересе заинтересованих страна, нарочито запослених.

IV ОБЈАВЉИВАЊЕ И ЈАВНОСТ ИНФОРМАЦИЈА

Стандард 13 – Објављивање и јавност информација

- 13.1. Друштво треба да обезбиједи правовремено објављивање и јавност свих материјално значајних информација у вези са друштвом, укључујући финансијску ситуацију, пословање, власништво и управљање друштвом. Материјално значајна информација је она информација чије посједовање може да утиче на доношење економске одлуке од стране њеног корисника. Необјављене материјално значајне информације сматрају се повлашћеним информацијама и потпадају под посебан режим чувања.

- 13.2. Јавно објављивање финансијских извјештаја и других информација о друштву треба да омогуће процјену његове вриједности са становишта правног статуса, финансијске позиције, пословних могућности и права у вези са хартијама од вриједности. Извјештаји морају да садрже разумљиве коментаре и анализу пословања од стране управе друштва.
- 13.3. Независно о подацима које је обавезно да објављује у складу са законом или другим прописима, друштво треба да, у најкраћем могућем року, објави и стави на располагање свим заинтересованим странама битне податке о раду и дјеловању друштва, као и све податке о чињеницама и околностима које могу да имају значајан утицај на цијену акција тог друштва, при чему се сматра да вјероватноћа значајног утицаја постоји ако би разуман инвеститор вјероватно узео у обзир такву информацију као дио основе за доношење својих инвестиционих одлука.
- 13.4. Друштво такође, треба да осигура објављивање информација о: развојним плановима и њиховом утицају на економски и социјални положај запослених, кретању и промјенама зарада, заштити и безбједности на раду и мјерама за побољшање услова рада, циљевима друштва, већинским власницима, члановима управе и надзорног одбора и њиховим примања, разлозима за евентуалну оставку или за раскидом уговора, те информације о: ревизору, начину расподјеле добити, статусним промјенама, промјенама облика предузећа и оснивању предузећа, политици управљања друштвом, трансакцијама повезаних страна, предвидивим материјалним факторима ризика и механизмима за управљање ризиком (уколико нису у домену пословне тајне), питањима везаним за запослене и друге заинтересоване за рад друштва, структури и политици управљања, те правима која су у управи дата да акције друштва купују по повољнијим цијенама од тржишних (као варијабилне компоненте плаћања за њихов рад), објављеној понуди за преузимање, промјенама у портфељу акција предузећа појединачних чланова управног/надзорног одбора.
- 13.5. Друштво је дужно да своје финансијске извјештаје саставља и објављује у складу са Међународним рачуноводственим стандардима (МРС) и Међународним стандардима финансијског извјештавања (МСФИ).
- 13.6. Друштво треба да своје годишње финансијске извјештаје објављује на својој интернет страници, најкасније до 28. 02. текуће године за протеклу годину; полугодишње финансијске извјештаје најкасније до 31.07, а тромјесечне финансијске извјештаје најкасније до краја наредног мјесеца у односу на претходно тромјесечје.
- 13.7. Ревизорски извјештаји требају да буду објављени у року од 5 дана од дана њиховог пријема, а најкасније до 31.08. текуће године.

- 13.8. Годишњи, полугодишњи и тромјесечни извјештаји су најважнији и најсадржајнији извор података о друштву, зато не би требало да буду ограничени само на податке прописане законским и професионалним нормама, већ свакако треба да укључе стратешке циљеве, план пословања за будуће периоде, разумљиву анализу и ставове управе о пословању у протеклом периоду, као и појашњења управе у вези са евентуалним важнијим одступањима у односу на планиране резултате и остварене стратешке циљеве.
- 13.9. Годишњи извјештај треба да буде објављен и на енглеском језику, а полугодишњи и тромјесечни извјештаји свакодневно треба да буду доступни на увид акционарима у сједишту и на пословној адреси друштва, као и на интернет страницама друштва.
- 13.10. Друштво треба да до краја пословне године на својој интернет страници објави календар важних догађаја који се очекују у сљедећој пословној години (као нпр. датум објављивања финансијских резултата, датум одржавања годишње скупштине, датум стицања права на дивиденду и исплате дивиденде и сл.) Друштво треба на исти начин да објави и сваку промјену важних догађаја у календару, најмање 30 дана унапријед, а ако то није могуће, одмах по наступању околности које утичу на промјену.
- 13.11. У случају да се у јавности појаве различите гласине у вези са пословањем друштва, друштво треба да изда обавјештење у јавности којим би потврдило или негирало те гласине.
- 13.12. Потребно је јасно дефинисати надлежности различитих органа друштва у смислу прикупљања, анализе, припреме и објављивања релевантних информација.
- 13.13. Све информације о значајним догађајима, већим трансакцијама и релевантне материјалне информације у смислу пословања друштва требало би у потпуности објавити на благовремен начин, тако да су доступне свим акционарима.
- 13.14. Предмет посебно детаљног објављивања треба да буду трансакције са повезаним лицима, а нарочито са повезаним правним лицима у форми консолидованих финансијских извјештаја, припремљених у складу са рачуноводственим стандардима.
- 13.15. Предмет објављивања су и промјене у структури власништва, нарочито у случајевима када стицалац прелази преко 10, 25, 50 и 75 %.
- 13.16. Предмет објављивања је и списак друштава у којима друштво посједује власничко учешће преко 10%, уз објаву назива и сједишта друштва, те процента учешћа.
- 13.17. Акционари морају бити упознати са детаљима трансакција у које улазе чланови управе и управног/надзорног одбора директно или индиректно са друштвом или његовом организационом цјелином.

- 13.18. Различита повезивања и аранжмани који омогућавају појединим акционарима степен контроле који није сразмјеран њиховом акцијском капиталу требају да буду објављени.
- 13.19. Информације које се објављују у случајевима јавне понуде акција друштва морају бити такве да омогућавају инвеститорима да остваре фер процјену правног статуса, финансијског положаја, пословне могућности и цијена акција.
- 13.20. Друштво и запослени у друштву обавезни су да припреме и поштују процедуре којима се од конкуренције штите информације значајне за очување тржишне позиције.
- 13.21. Начини објављивања информација требали би обезбиједити корисницима поштен, правовремен и повољан (јефтин) приступ релевантним информацијама.
- 13.22. Друштво треба да користи медије (дневне новине, електронске медије, интернет страницу) за објављивање наведених информација, који омогућавају да се осигурају једнаки услови за инвеститоре који тргују хартијама од вриједности. О избору појединачног медија мора да постоји одлука, која је наведена у општим актима друштва.
- 13.23. Друштво не треба да даје информације трећим странама које садрже било какве информације из саопштења за јавност прије него што буду јавно објављене, осим овлашћеним лицима надлежних органа и лицима која обављају функцију савјетника друштва, уз нагласак да ни они не могу да наруше принцип повјерљивости информација.
- 13.24. Друштво које врши објављивање било каквих информација у иностранству треба да врши објављивање таквих информација и на домаћем тржишту.
- 13.25. Друштво треба да укључи у годишњи извјештај о пословању и изјаву о усклађености с принципима и стандардима управљања акционарским друштвима, с тим да треба детаљно појаснити усклађеност дјеловања са принципима и стандардима управљања акционарским друштвима, те појаснити и навести разлоге евентуалних одступања од принципа и стандарда.
- 13.26. Коришћење повлашћених информација (информација прецизне природе које нису јавно доступне, а које би, када би биле јавно доступне вјероватно имале значајан утицај на цијене акција емитента или на цијене повезаних изведених финансијских инструмената) у цјелости је забрањено, свим лицима којима су такве информације доступне (упућена лица), с обзиром да би тако могло доћи до недопуштене предности приликом трговања финансијским инструментима друштва, независно о томе користи ли се повлашћеном информацијом само упућено лице или неко треће лице које је те информације добило од упућеног лица.

- 13.27. Забрана коришћења повлашћених информација односи се на све акционаре, чланове управног/надзорног одбора, извршне директоре, односно управу, чланове одбора за ревизију, спољне савјетнике друштва, као и сва лица која се у односу на свој положај у друштву или изван друштва сматрају лицима којима су доступне повлашћене информације.
- 13.28. Друштво је дужно да успостави механизме којима ће се обезбиједити да лица која располажу или долазе у додир са повлашћеним информацијама буду обавијештена о природи и значају тих информација и ограничењима у вези њиховог коришћења, те да обезбиједи надзор над протоком повлашћених информација и њиховом могућом злоупотребом.
- 13.29. Друштво је дужно да у годишњем извјештају наведе (објави) податке о акцијама чији су имаоци поједини чланови управног/надзорног одбора, извршни директори, односно чланови управе или чланови одбора за ревизију. Поред изношења тих података у годишњем извјештају, друштво је дужно да у року од 24 часа од сазнања за промјену, посредством своје интернет странице и посредством Берзе, јавно објави сваку промјену количине хартија од вриједности друштва које држи поједини члан управног/надзорног одбора или извршни директор, односно члан управе.
- 13.30. Друштво је дужно да објави податке о пословима у којима су с једне стране учествовали чланови управног/надзорног одбора или с њима повезана правна или физичка лица, а с друге стране друштво или с друштвом повезана лица.
- 13.31. Друштво је дужно да правовремено утврди и на одговарајући начин објави податке о главним ризицима којима је друштво изложено (као нпр. политички ризик, економски ризици, ризик дјелатности и сл.), као и процјену вјероватноће остварења потенцијалних ризика.

V УЛОГА И ОДГОВОРНОСТИ ОДБОРА

Стандард 14 – Општи задаци и одговорности одбора

- 14.1. Примјена стандарда треба да омогући стратешко вођење друштва, ефикасан систем надзора над менаџментом од стране одбора и одговорност одбора према друштву и акционарима.
- 14.2. Чланови управе и одбора врше своје функције у најбољем интересу акционарског друштва и у вођењу послова поступају с пажњом доброг привредника, те поштујући обавезе повјерљивости података.
- 14.3. Одбори треба да осигурају одговарајуће системе контроле, праћења ризика, финансијску контролу и поштовање закона.

- 14.4. Дужности, надлежности и овлашћења одбора и управе требају бити јасно дефинисани и раздвојени.
- 14.5. Одбори треба да осигурају интегритет система финансијског рачуноводства и извјештавање друштва базирано на извјештају независног ревизора.
- 14.6. Одбори треба да надгледају процес објављивања информација о друштву, као и комуникацију са заинтересованим странама за рад друштва.
- 14.7. Одбори треба да обезбиједи контролу потенцијалних конфликта у остваривању интереса управе, чланова одбора и акционара, укључујући злоупотребе имовине друштва и извршавање трансакција са повезаним лицима.
- 14.8. Управа и одбори блиско сарађују, како би се максимизирао резултат рада друштва.
- 14.9. Током мандата и након мандата сви чланови одбора треба да поштују принципе повјерљивости информација у вези са радом друштва. Управа мора да осигура да запослени у друштву такође поштују овај принцип. Управа треба да усвоји правила повјерљивости и методе за заштиту таквих информација, те санкције за нарушавање тих правила.
- 14.10. Сви чланови одбора друштва одговарају за штету коју проузрокују друштву и акционарима, а у складу са законским прописима.
- 14.11. Надлежни орган или заинтересована страна може покренути поступак пред надлежним судом против чланова одбора који су донијели одлуку којом се наноси штета друштву, повјериоцима или власницима.
- 14.12. Информације о накнадама и економским користима било које врсте, коју чланови одбора, запослени или чланови управе могу остварити на основу позиције и рада у друштву, морају бити у потпуности достављене одбору, те у случајевима када се ради о члановима одбора, управи и акционарима. Информације о додатним приходима које произлазе из позиције неког лица у друштву, чак и ако нису плаћени од стране друштва, такође требају бити достављене одговарајућим органима друштва.

Стандард 15 – Улога и одговорности управе друштва

- 15.1. Управа друштва је надлежна за руковођење друштвом и треба да осигура поштовање свих закона и других прописа, као и да узме у обзир све интересе заинтересованих страна за рад друштва, у складу са пословним ризиком којем је друштво изложено.

- 15.2. Управа друштва дужна је да обезбиједи транспарентне и квалитетне односе друштва и заинтересованих страна, те да брине да друштво поштује сва права заинтересованих страна заснована на закону и добрим пословним обичајима.
- 15.3. Нико ко надлежним државним органима или органима друштва укаже на недостатке у примјени прописа или етичких норми унутар друштва не смије да трпи негативне посљедице.
- 15.4. Управа израђује стратегију пословања друштва, те осигурава њено спровођење.
- 15.5. Управа треба да успостави одговарајући систем интерне контроле и управљања ризицима у друштву.
- 15.6. Поред редовног достављања годишњих финансијских извјештаја, консолидованих финансијских извјештаја и извјештаја ревизора, управа би требала у разумном року, обезбјеђивати управном/надзорном одбору редовне, благовремене, поуздане и детаљне информације о догађајима који могу значајно утицати на будућу успјешност пословања друштва и/или финансијску ситуацију друштва. У случају непотпуности таквих информација, чланови управног/надзорног одбора могу захтијевати додатне информације.
- 15.7. Управа не смије санкционисати или пријетити запосленом који је уједно и акционар, губитком радног мјеста, због његовог дјеловања при остваривању акционарских права.

Стандард 16 – Улога и одговорности управног/надзорног одбора друштва

- 16.1. Управни/надзорни одбор контролише да ли друштво послује у складу са законом и другим прописима, добрим пословним обичајима и пословним моралом.
- 16.2. Управни/надзорни одбор треба објективно и независно од управе друштва да контролише обављање послова друштва.
- 16.3. Да би испунили своје одговорности, чланови управног/надзорног одбора морају имати приступ тачним и правовременим информацијама.
- 16.4. Управни/надзорни одбор треба да се састоји од чланова који разумеју пословање привредног друштва, те имају неопходне способности, знање и стручност потребну за обављање њихових дужности.
- 16.5. Предсједник управног/надзорног одбора треба да координира рад одбора, те да подстиче друге чланове на активан и ефикасан рад. У случају да неки од чланова не присуствују сједницама или су неактивни на сједницама одбора ова информација треба бити објављена на скупштини акционара.

- 16.6. Предсједник управног/надзорног одбора треба да осигура да су сви чланови одбора, прије одржавања састанка одбора, информисани на одговарајући начин о питањима о којима ће се расправљати током састанака управног/надзорног одбора.
- 16.7. Ниједан члан управног/надзорног одбора не смије при доношењу одлука претпоставити личне интересе и интересе са њим повезаних лица интересима друштва, нити својим одлукама смије за себе и са њим повезана лица искористити пословне прилике намијењене друштву.
- 16.8. Ниједан члан управног/надзорног одбора не смије тајним дјеловањем остваривати личну корист на основу своје позиције у друштву.
- 16.9. Управни/надзорни одбор не смије да толерише неоправдано коришћење имовине друштва нити злоупотребу овлашћења, укључујући и издавање или откуп хартија од вриједности друштва по неадекватним цијенама.
- 16.10. Надлежности управног/надзорног одбора требају бити: управља развојем и врши надзор над спровођењем стратегије друштва и пословних планова, надзире управу, извршење годишњег буџета, те дефинише генералну политику управљања ризицима; прати спровођење планова и успјешност пословања друштва, те указује на одступања од планираних вриједности; одобрава и надзире веће капиталне издатке, набавке и продаје; осигурава поштовање процедуре и јавност процеса именовања и избора одбора; прати и предузима одговарајуће активности у ситуацијама сукоба интереса управе, чланова других одбора и акционара, укључујући злоупотребу средстава предузећа и злоупотребу у трансакцијама са трећим лицима; осигурава интегритет рачуноводствених и система финансијског извјештавања друштва, укључујући вањску, независну ревизију и постојање адекватних система контроле, посебно система за управљање ризиком, финансијске и пословне контроле, те поштовања закона и релевантних стандарда; надзире процесе објављивања и дистрибуције финансијских и нефинансијских информација о пословању друштва; даје мишљење о датој понуди за преузимање друштва пред скупштином акционара и понуди за преузимање како би акционари могли донијети одлуку о тој понуди; одобрава давање зајма друштва члановима управног/надзорног одбора или с њима повезаним лицима; без одгађања сазива скупштину акционара, ако се приликом израде финансијских извјештаја или у другим случајевима утврди да друштво послује са губитком.
- 16.11. Управни/надзорни одбор, треба да донесе сопствени кодекс понашања који као минимум садржи стандарде стручности и независности управе и чланова управног односа, моралне стандарде у њиховом понашању, одговорност, укључујући присуство сједницама, пажњу у

одлучивању, правила за објављивање и увид у могуће сукобе интереса са друштвом, политику накнада, према управи и члановима управног одбора, као и друга питањима која сматрају значајним.

- 16.12. Управни/надзорни одбор, треба да дефинише и усвоји интерне принципе и стандарде управљања друштвом, укључујући принципе изузећа, објављивања сукоба интереса и јавности информација о накнадама, те треба да их примјењује на основу сопствених процедура.
- 16.13. Сваки члан управног/надзорног одбора мора да осигура и посвети довољно времена дужностима и активностима у одбору.
- 16.14. Ако је неки од чланова управног/надзорног одбора учествовао на мање од пола састанака управног/надзорног одбора у току године, информација о томе мора бити објављена у извјештају о раду управног/надзорног одбора.
- 16.15. Предсједник управног/надзорног одбора координира рад одбора и предједава његовим састанцима.
- 16.16. Предсједник управног/надзорног одбора редовно одржава контакт са управом с којом се консултује по питањима пословне стратегије, развоја и управљања ризицима у друштву.
- 16.17. Управни/надзорни одбор се састаје редовно, најмање једном у два мјесеца. Све одлуке доносе се на сједницама.
- 16.18. Сви чланови управног/надзорног одбора се позивају на сједнице на исти начин, који осигурава истовременост, једнаку информисаност и једнак приступ свим релевантним информацијама. У случају великог броја чланова управног/надзорног одбора или њихове географске удаљености, сједнице се могу одржати уз могућност гласања ко-ришћењем савремене технологије.
- 16.19. Најмање једна сједница управног/надзорног одбора, у току године, треба да се одржи без присуства чланова управе, како би се расправљало о њиховом раду.
- 16.20. Управни/надзорни одбор мора да достави извјештај о свом раду, те тачно и свеобухватно извијести скупштину акционара о свом раду, најмање једном годишње. Извјештај садржи детаљне информације о раду управног/надзорног одбора и друштва у цјелини, опис и оцјену сарадње са управом и са ревизором, као и став и оцјену мишљења ревизора.
- 16.21. У годишњем извјештају управног/надзорног одбора детаљно се приказује успјешност управе и пословања друштва, те успјешност у примјени ових стандарда и сарадњи са управом и независним ревизором. Управни/надзорни одбор мора да достави акционарима детаљну анализу годишњег извјештаја друштва, без обзира да ли га одобрава или има одређене коментаре на њега.

- 16.22. Управни/надзорни одбор може да установи посебне одборе или комисије који су у стању да доносе квалификоване, стручне и професионалне анализе конкретних проблема, чиме повећава ефикасност сопственог рада.
- 16.23. Између управе и управног/надзорног одбора треба да постоји континуиран контакт, при чему је од изузетне важности да постоји поштовање повјерљивости размијењених информација између њих.

Стандард 17 – Сукоб интереса у органима друштва

- 17.1. Члан управе, члан управног/надзорног одбора друштва и прокуриста могу да закључе правни посао са друштвом, у којем имају то својство, само ако је тај правни посао одобрен у доброј вјери, већином гласова чланова управног/надзорног одбора који немају интерес у том послу, а у случају да таква већина не постоји, већином гласова чланова који немају лични интерес. Лице које има лични интерес не може да гласа у управном/надзорном одбору приликом одлучивања о одобрењу правног посла са друштвом. О одобрењу и правном послу обавјештавају се акционари на првој наредној скупштини.
- 17.2. Члан управног/надзорног одбора је у сукобу интереса ако је он или члан његове породице: уговорна страна у правном послу са друштвом; у финансијском односу са лицем из правног посла или радње које закључује уговор са привредним друштвом или које има финансијске интересе у том послу или радњи, по основу којих се разумно може очекивати да утичу на његово поступање; под контролним утицајем стране из правног посла или радње или лица које има финансијски интерес у правном послу или радњи, тако да се основано може очекивати да утичу на његово поступање супротно интересу друштва.
- 17.3. Под члановима породице члана управног/надзорног одбора сматрају се: његов брачни друг, родитељи, брат или сестра тог брачног друга; његов крвни сродник у правој линији (родитељи, дјеца и њихови потомци) и у побочној линији до другог степена сродства (брат, сестра) или брачни друг било кога од ових лица; усвојилац, усвојеник и друга лица која са тим лицем живе у заједничком домаћинству.
- 17.4. Под финансијским интересом или контролним утицајем за који се основано може очекивати да утичу на поступање члана управног/надзорног одбора супротно интересу друштва, сматра се нарочито: ако је он већински акционар или акционар са удјелом који га чини квалификованим акционаром друштва; ако је лице с пословним, финансијским или уским породичним односима са неким већинским акционаром или акционаром са улогом који га чини квалификованим акционаром друштва; ако је важан добављач/купац роба и ус-

луга (укључујући савјетодавне и ревизорске услуге); ако је, на било који други начин, повезан за горе поменутих групама и категоријама лица, тако да ти односи утичу на његово независно и непристрасно одлучивање.

- 17.5. Сви чланови управе, као и чланови управног/надзорног одбора требају да пријаве постојање сукоба интереса управном/надзорном одбору.
- 17.6. Управа и управни/надзорни одбор су дужни да осигурају да лице које има сукоб интереса са друштвом по одређеним питањима не одлучује или се уопште не бави тим питањем у име друштва.
- 17.7. Уколико се лице суочи са сукобом интереса у свом раду, о томе мора да обавијести надлежни орган који није у таквом сукобу интереса, према јасно утврђеним процедурама и роковима, утврђеним општим актом друштва.
- 17.8. Чланови управног/надзорног одбора не би требали да одлучују или рјешавају у име друштва по питањима по којима имају сукоб интереса са друштвом. Тај предмет ће умјесто тога рјешавати виши орган или равноправан члан који нема такав сукоб интереса. У случајевима гдје то није практично могуће, виши орган који нема такав сукоб интереса мора бити у потпуности обавијештен о природи и значају питања и о детаљима сукоба интереса.
- 17.9. Сваку одлуку коју донесе лице које има сукоб интереса требало би процијенити по најстрожијим стандардима правичности и независности.
- 17.10. Материјални сукоб интереса или сукоб интереса који није привремене природе, а у којем се нашао члан управног/надзорног одбора, треба да резултира окончањем мандата тог члана.
- 17.11. Лица која су у потенцијалном сукобу интереса не би требало бирати у управни/надзорни одбор.
- 17.12. Знања стечена у вези са пословањем друштва запослени у друштву не могу злоупотребљавати противно интересима акционара и пословном угледу друштва. Садржај поменутих знања мора бити прецизно утврђен одлуком управе друштва.
- 17.13. Ниједан члан управног/надзорног одбора, запослени или члан управе друштва не смије примати новац, поклоне или друге погодности за себе или било које друго лице, нити трећим странама давати било какве незаконите погодности.
- 17.14. У свом извјештају, управа, те управни/надзорни одбор информира скупштину акционара о ситуацијама сукоба интереса, те о својим активностима и дјеловањем у вези са тим ситуацијама.
- 17.15. Ниједан члан управе, те управног/надзорног одбора не смије при доношењу одлука претпоставити личне интересе и интересе са њим

повезаних лица интересима друштва, нити својим одлукама смије за себе и повезана лица искористити пословне прилике намијењене друштву.

- 17.16. Чланови управе и управног/надзорног одбора не смију, при обављању својих дужности, захтијевати нити прихватати од трећих лица плаћања, нити било које друге врсте погодности за себе нити за било које друго лице, нити давати трећим лицима незаконите предности на основу којих та лица могу стећи корист.
- 17.17. Чланови управе и управног/надзорног одбора не могу директно или индиректно (преко повезаних лица) бити ангажовани у другом привредном друштву конкурентске дјелатности, осим ако за то добију одобрење осталих чланова управе, односно управног/надзорног одбора друштва са којима нису повезани.
- 17.18. Чланови управе и управног/надзорног одбора могу се бавити додатним активностима из домена послова управе и управног/надзорног одбора у другим друштвима, само уз одобрење осталих чланова управе, односно управног/надзорног одбора друштва са којима нису повезани.
- 17.19. Сваки члан управе и управног/надзорног одбора је обавезан да извјести управни/надзорни одбор друштва о промјени у свом портфељу акција друштва, најкасније 24 часа, од дана када је трансакција закључена.

Стандард 18 – Независност чланова управног /надзорног одбора

- 18.1. Већина чланова управног/надзорног одбора треба да буду независни од друштва и слободни од било каквих пословних и других односа и веза који могу значајније да утичу на њихово објективно и професионално расуђивање при доношењу одлука.
- 18.2. Друштво треба да објављује списак чланова ограна друштва који су независни.
- 18.3. Управни/надзорни одбор би требао редовно да врши процјену независности својих чланова и од сваког члана треба да захтијева да достави релевантне информације неопходне за процјену њихове независности.
- 18.4. Критеријуми за утврђивање независности чланова управног/надзорног одбора су сљедећи: није акционар друштва нити је повезан пословно или на неки други начин с већинским или контролним акционаром друштва; у посљедње три године, није био члан управе тог друштва; у посљедње двије године ни он нити чланови његове породице нису били запослени у друштву; није власник више од 10 % акција или удјела, директно или индиректно, у лицу које је испла-

тило или примило исплате од друштва; не прима било какву финансијску накнаду од друштва осим накнаде за своје чланство у управном/ надзорном одбору; у последње три године није био главни савјетник, консултант нити челни човјек неког субјекта који је ангажован као консултант друштву; није значајан добављач нити клијент друштва, запослени, нити члан неког управљачког органа таквог добављача или клијента, или неког другог друштва из исте дјелатности; није био независни ревизор друштва; нема друге, материјално значајне уговорне односе са друштвом; нема никаквог интереса нити пословних и других односа за које би се могло сматрати да значајно утичу на његову способност да поступа у најбољем интересу друштва.

- 18.5. Код оцјењивања независности члана управног/надзорног одбора, требају се узети у разматрање и његови породични односи, чланства у другим органима управљања у истом друштву, те односи са другим лицима која се не сматрају независним, као и друге везе, интереси и околности, који би могли имати утицаја на независност тог лица.
- 18.6. Друштва треба да обезбиједи поштовање принципа према којем чланови управе и управног/надзорног одбора не могу имати то својство, нити бити запослени, односно прокуристи у било ком другом друштву, односно другом правном лицу исте или сродне дјелатности која би могла бити конкурентна, нити могу бити предузетници који обављају такву дјелатност.
- 18.7. Лица која обављају функције директора, чланова управног/надзорног одбора или одбора извршних директора у другим правним лицима (која обављају дјелатност различиту од дјелатности коју обавља друштво) дужна су о томе обавијестити друштво.
- 18.8. Лица која обављају функције директора, чланова управног/надзорног одбора, одбора извршних директора или чланова управе, а посјеђују акције у другим правним лицима дужна су о томе обавијестити друштво.
- 18.9. Због потенцијалног сукоба интереса исто лице не може бити директор у два одвојена, а повезана правна лица. Такође, у повезаним друштвима директор матичног друштва не може бити предсједник управног/надзорног одбора зависног друштва, а директор зависног друштва не може бити предсједник управног/надзорног одбора матичног друштва.

Стандард 19 – Накнаде чланова управног/надзорног одбора и управе

- 19.1. Одређивање накнада за чланове управног/надзорног одбора и управе друштва требало би бити засновано на јасним и јавно објављеним принципима и процедурама, при чему накнаде не морају бити само фиксно утврђене, већ се могу одредити различити облици стимулација у форми накнада базираних на резултатима пословања, који се одвојено објављују у финансијским извјештајима.
- 19.2. Код утврђивања износа накнаде, треба узети у обзир успјешност пословања друштва, његове финансијске резултате, обим надлежности сваког члана управног/надзорног одбора и управе, као и функције које су им повјерене, те ниво накнада чланова управног/надзорног одбора и управе у упоредивим друштвима која послују на тржишту.
- 19.3. Све врсте и износи накнаде или других економских користи које чланови органа друштва имају од друштва требају бити објављене надлежним органима који су бирали те појединце.

Стандард 20 – Интерна ревизија и одбор за ревизију

- 20.1. Послове интерне ревизије врши физичко лице које је у радном односу у друштву, уз одговарајуће квалификације дефинисане актима друштва.
- 20.2. Интерни ревизор друштва: контролише и извјештава одбор за ревизију о вјеродостојности и комплетности финансијских извјештаја друштва, контролише и извјештава одбор за ревизију о вјеродостојности и комплетности извјештавања акционара друштва о финансијским и другим информацијама, контролише и извјештава одбор за ревизију о уговорима склопљеним између друштва и чланова управног/надзорног одбора друштва, као и са повезаним лицима, контролише усклађеност организације и дјеловања друштва са кодексом понашања и контролише поступак рјешавања приговора акционара друштва, чланова органа друштва или других лица у вези са активностима друштва, те контролише и извјештава о другим активностима друштва у складу са планом активности и потребама друштва.
- 20.3. Интерни ревизор може да врши увид у сва документа друштва, провјерава њихову вјеродостојност и податке који се у њима налазе, захтијева извјештаје и објашњења од управног/надзорног одбора и запослених, те прегледа стање имовине друштва.
- 20.4. Скупштина акционара именује одбор за ревизију, који се састоји од лица која нису у сукобу интереса са друштвом и која задовољавају критеријуме независности.

- 20.5. Одбор за ревизију: доноси план рада интерне ревизије, разматра извјештаје интерне ревизије и даје препоруке по извјештајима о ревизији, извјештава управни одбор о реализацији препорука по извјештајима о ревизији, извјештава скупштину акционара друштва о рачуноводству, извјештајима и финансијском пословању друштва и његових повезаних друштава, изјашњава се о приједлогу одлуке о расподјели добити коју усваја скупштина, извјештава о усклађености пословања друштва са законским и другим регулаторним захтјевима и предлаже скупштини избор независног ревизора, ако друштво има обавезу ревизије финансијских извјештаја.
- 20.6. Одбор за ревизију доставља посебан извјештај скупштини акционара о уговорима закљученим између друштва и повезаних лица.
- 20.7. Чланови одбора за ревизију треба да имају одговарајуће стручне и моралне карактеристике које обезбјеђују независност у раду, попут: независности од управног/надзорног одбора, способности да расуђују објективно, разумијевања сврхе и одговорности одбора за ревизију, расположивост довољног времена да се може посветити обавезама у одбору, широка стручна знања, познавање активности друштва, довољно знања из области финансија, те рачуноводствених и ревизорских стандарда.
- 20.8. Предсједник одбора за ревизију треба да буде лице одговарајуће стручности и искуства у пословима рачуноводства, финансија и ревизије.
- 20.9. Овлашћења, дужности и надлежности одбора за ревизију треба да буду јасно прописане описом радних задатака у општим актима друштва.
- 20.10. Предсједник одбора за ревизију не треба да буде лице које је у периоду од најмање 5 година уназад било члан управног/надзорног одбора тог друштва.
- 20.11. Одбор за ревизију се треба састајати у редовним интервалима и то најмање једном мјесечно, а о својим активностима извјештава управни/надзорни одбор.
- 20.12. Одбор за ревизију треба да прати и анализира обим ревизије која се обавља у друштву, њене резултате, подноси извјештај са препорукама управног/надзорном одбору, након чега прати њихову реализацију о чему такође извјештава управни/надзорни одбор.
- 20.13. Одбор за ревизију сарађује са именованим независним ревизором друштва и осигурава континуирану и ефикасну размјену мишљења и информација неопходних за рад одбора.
- 20.14. Одбор за ревизију би требао да учествује у дефинисању рачуноводствених политика и других питања из области рачуноводства.

Стандард 21 – Независни ревизор

- 21.1. Ревизија финансијских извјештаја треба да буде обављена у складу са професионалним и етичким принципима и стандардима, који се примјењују у Републици Српској.
- 21.2. Приједлог за избор независног екстерног ревизора даје одбор за ревизију.
- 21.3. Независни ревизор не може бити из правног лица које већ обавља консултантске услуге за друштво или у случају да више од 30% прихода ревизорска кућа остварује у пословању са тим друштвом, осим у првој години свога рада.
- 21.4. Прије него што се именује независни ревизор на сједници скупштине акционара, акционари требају бити информисани о томе да ли је ревизорска кућа раније већ ангажована на пословима ревизије. Друштво не би требало да именује истог ревизора на период који је дужи од 5 година.
- 21.5. Акционари треба да буду информисани о томе да ли постоје било које околности или чињенице које могу да узрокују конфликт интереса.
- 21.6. Именовани независни ревизор треба да буде присутан на скупштини акционара, када се разматра усвајање финансијских извјештаја.
- 21.7. Независни ревизор друштва треба да се обавјештава истовремено са обавјештавањем акционара друштва о одржавању скупштине акционара или одлучивању без сједнице ради учествовања у раду скупштине у складу са општим актима друштва и законом.

Стандард 22 - Интерна контрола

- 22.1. У циљу успостављања механизма за заштиту интереса акционара и имовине друштва, управа треба да установи и осигура функционисање адекватног и ефикасног система интерне контроле.
- 22.2. Лица надлежна за област интерне контроле директно одговарају управи друштва и морају бити независна и непристрасна у свом раду.
- 22.3. Основни задатак лица надлежних у овој области је да укажу на ризике који би евентуално могли да утичу на успјешност у пословању. Њихов рад укључује провјеру процедура ефикасног пословања друштва, као и откривање и смањење финансијских и других ризика, те спријечавање остваривања незаконитих користи, а све у циљу олакшавања пословања друштва и успјешног управљања ризиком.

Стандард 23 - Односи са осталим заинтересираним странама

- 23.1. Потребно је подстицати активну сарадњу између друштва и осталих заинтересованих страна за рад друштва у циљу стварања благостања, радних мјеста и одрживост финансијски здравих друштава.
- 23.2. У односима са другим заинтересираним странама (запосленима, повјериоцима, клијентима, добављачима), друштво остварује своја права на фер принципима тржишног пословања и испуњава своје обавезе на одговоран начин, чиме се обезбјеђује дугорочан просперитет друштва и његових акционара.
- 23.3. Уколико остале заинтересоване стране учествују у процесу управљања, оне би требале да имају приступ релевантним, прецизним и поузданим информацијама на благовременој и редовној основи.
- 23.4. Остале заинтересоване стране, укључујући појединачне запослене и њихова представничка тијела, требају да имају могућност слободног изражавања својих ставова управном/надзорном одбору и управи, а да због таквог чињења њихова права не буду угрожена.

VI ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Ступањем на снагу ових Стандарда престају да важе Стандарди управљања акционарским друштвима („Службени гласник Републике Српске“, број 3/06).

Друштва чијим се акцијама тргује на службеном берзанском тржишту која нису донијела свој писани кодекс обавезна су да непосредно примјењују ове стандарде. Препоручује се да и остала акционарска друштва прихвате ове стандарде и уграде их у своја општа акта.

Ови Стандарди ступају на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Српске“.

Број: 01 – ССXXXIV – 2921/11

Датум: 31.10.2011. године

Предсједник
Комисије за хартије од вриједности
Републике Српске
мр Миодраг Јандрић